

U 70/2020 vp

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Energiayhteisön perustamissopimuksen muuttamiseksi

Perustuslain 96 §:n 2 momentin mukaisesti lähetetään eduskunnalle kirjelmä ehdotuksesta Energiayhteisön perustamissopimuksen muuttamiseksi.

Helsingissä 17.12.2020

Elinkeinoministeri Mika Lintilä

Neuvotteleva virkamies Maria Kekki

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ

MUISTIO
24.11.2020

EU/2016/1578

EHDOTUS ENERGIAYHTEISÖN PERUSSOPIMUKSEN MUUTTAMISEKSI

1 Tausta

Energiayhteisö on kansainvälinen energia-alan järjestö, jonka osapuolina on kuusi Balkanin alueen maata, Ukraina, Moldova, Georgia sekä Euroopan komissio. Järjestön tarkoituksena on edistää eurooppalaista energiamarkkinää ja laajentaa EU:n energian sisämarkkinalainsäädäntöä sen naapuruusalueille. Järjestö on perustettu 2005.

Euroopan unionin neuvosto on 10.10.2016 antamallaan kahdella päätöksellä sekä 26.11.2018 antamallaan päätöksellä valtuuttanut komission neuvottelemaan Energiayhteisön perustamissopimuksen muuttamisesta.

Näiden valtuutusten nojalla komissio on neuvotellut Energiayhteisön perustamissopimuksen muuttamisesta sopimusosapuolten kanssa. Neuvotteluita on käyty useita kierroksia, usean vuoden ajan. Jäsenvaltioiden tarkempia kantoja komissio on konsultoinut neuvoston energiatyöryhmässä.

Sopimuksen muuttamisella luodaan sopimukseen sellainen oikeusperusta, joka mahdollistaa velvoitteiden ja oikeuksien noudattamisen Euroopan unionin ja sopimusosapuolten välillä. Sopimuksella luodaan nk. vastavuoroisuusmekanismi, joka mahdollista EU-säännösten osalta, että ne ovat velvoittavia unionin ja sopimusosapuolten välillä. Uudistetussa sopimuksessa määrätään myös rangaistusmaksuista ja menettelyistä niiden määräämiseksi.

2 Asian kansallinen käsittely

Eduskuntaa on informoitu sopimusneuvotteluiden aloittamisesta aiemmin E-kirjeillä E 104/2017 vp ja E 58/2019 vp.

Asia on käsitelty EU21 Energia- ja EURATOM-jaoston etäkokouksessa 8.12.2020

3 EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta

Menettelyllinen oikeusperusta neuvottelumandaatin ja neuvotteluohjeiden antamiseksi on SEUT 218 artiklan 3 ja 4 kohta.

Aineellisen oikeusperustan arvioidaan olevan SEUT 194 artiklan 1 ja 2 kohta, joka koskee yhteistä energiapolitiikkaa.

4 Pääasiallinen sisältö

Energiayhteisön tehtävänä on järjestää osapuolten väliset suhteet ja luoda oikeudellinen ja taloudellinen kehys sopimuksen kattamilla sähkö- ja kaasualoilla. Tavoitteena on luoda vakaa sääntely- ja markkinajärjestelmä, joka kykenee houkuttelemaan investointeja kaasuverkkoihin, sähköntuotantoon ja siirto- ja jakeluverkkoihin. Lisäksi energiayhteisön tavoitteena on muun

muassa toimitusvarmuuden, energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian käytön edistäminen sekä yhtenäisellä sääntelyalueella energiakaupan ehtojen asettaminen ja kilpailun kehittäminen.

Voimassa oleva energiayhteisön perustamissopimus ei luonut oikeusperustaa velvoitteiden ja oikeuksien noudattamiselle Euroopan unionin ja sopimusosapuolten välillä. Uudistamisneuvottelujen keskeinen sopimusmuutos liittyikin niin kutsutun vastavuoroisuusmekanismin luomiseen. Vastavuoroisuusmekanismi perustuu uuteen 25' artiklaan. Energiayhteisön ministerineuvosto voisi artiklassa määrätä edellytyksin päättää tiettyjen EU-säännösten osalta, että ne ovat velvoittavia unionin ja sopimusosapuolten välillä. Kyseiset EU-säännökset lueteltaisiin liitteessä V. Säännöksiin kuuluisivat uudistuksen jälkeen ns. kolmas sähkömarkkinadirektiivi (2009/72/EY), sähkömarkkina-asetus (EY) 714/2009 sekä kaasun toimitusvarmuusasetus (EU) 2017/1938 lukuun ottamatta sen 13 artiklaa. Ministerineuvosto tekisi päätöksen vastavuoroisesta velvoittavuudesta Euroopan unionin ehdotuksesta (81' artikla).

Euroopan unionilla on päätösvalta vastavuoroisuusmekanismin alaisten oikeuksien ja velvoitteiden soveltamisesta sopimusosapuoleen perustuen siihen, onko sopimusosapuoli riittävällä tavalla osoittanut sopimuksesta johtuvien velvoitteidensa tehokkaan voimaansaattamisen ja täytäntöönpanon. Unioni voi myös päättää olla soveltamatta vastavuoroisuusmekanismin alaisia velvoitteita, mikäli sopimusosapuoli ei tehokkaasti saata voimaan tai pane täytäntöön velvoitteitaan.

Uudistetussa sopimuksessa määrätään myös rangaistusmaksuista ja menettelystä niiden määräämiseksi. Jos sopimusosapuoli on vakavasti laiminlyönyt sopimuksesta johtuvia velvoitteitaan, eikä se korjaa menettelyään, ministerineuvosto voisi tietyissä tilanteissa päättää rangaistusmaksujen asettamisesta. Myös laiminlyöntien toteamisenmenettelyä koskeviin määräyksiin tehtäisiin joiakin muutoksia.

Komissio on neuvotteluohjeidensa mukaisesti pyrkinyt tuomaan sopimukseen määräykset valtiontukipäätösten läpinäkyvyyden edistämiseksi. Uuden 9 artiklan mukaan Euroopan komission tulisi informoida sopimusosapuolia energiayhteisön alaan kuuluvista uusista ehdotuksista unionin lainsäädännöksi. Päätöksentekomenettelyä koskevaa 81 artiklaa muutetaan siten, että tiettyjen päätöksien tekeminen vaatisi Euroopan unionin puolta.

Myös sopimuksen uudistamisen hyväksymismenettelystä on keskusteltu neuvottelujen yhteydessä. Vaihtoehtoja on käytännössä kaksi: joko sopia energiayhteisön perustamissopimuksen muuttamisesta yksimielisesti ministerineuvostossa 100 artiklan nojalla tai solmia uusi kansainvälinen sopimus. Valitusta menettelystä riippumatta muutokset tulevat joka tapauksessa lopullisesti hyväksyttäväksi vuoden 2020 aikana.

5 Sopimuksen allekirjoittaminen, väliaikainen soveltaminen ja voimaantulo

Neuvottelujen ollessa kesken allekirjoittamisen ajankohdasta ei ole vielä tietoa. Toistaiseksi myöskään sopimuksen mahdollisesta väliaikaisesta soveltamisesta ei ole neuvoteltu.

6 Taloudelliset ja muut vaikutukset

Sopimusmuutoksella ei arvioida olemaan taloudellisia vaikutuksia Suomelle.

7 Suhde Suomen lainsäädäntöön

Sopimus on luonteeltaan unionisopimus ja se kuuluu kokonaisuudessaan EU:n toimivaltaan. Suomi ei ole Energiayhteisö-sopimuksen osapuoli eikä uudistetulla sopimuksella ole suoria vaikutuksia Suomen lainsäädäntöön.

8 Ahvenanmaan asema

Sopimuksella ei ole Ahvenanmaan itsehallintolain mukaisia Ahvenanmaan toimivaltaan kuuluvia asioita.

9 Valtioneuvoston kanta

Muutetulla sopimuksella edistetään eurooppalaista energiamarkkinaa ja laajennetaan EU:n energian sisämarkkinalainsäädäntöä sen naapuruusalueille aikaisempaa paremmin.

Valtioneuvosto pitää hyvänä, että sopimuksen muuttamisella luodaan sopimukseen sellainen oikeusperusta, joka mahdollistaa velvoitteiden ja oikeuksien noudattamisen Euroopan unionin ja sopimusosapuolten välillä. On hyvä, että sopimuksella luodaan nk. vastavuoroisuusmekanismi, joka mahdollistaa EU-säännösten osalta, että ne ovat velvoittavia unionin ja sopimusosapuolten välillä. Uudistetussa sopimuksessa määrättäviä rangaistumaksuista ja menettelyistä niiden määräämiseksi pidetään myös tervetulleina.